

Zpráva o činnosti za období 4/2004 – 3/2005

Asociace knihoven vysokých škol České republiky (dále jen AKVŠ) dospěla do třetího roku své existence; její činnost se stabilizovala. V rámci české knihovnické komunity je dnes vnímána jako zástupce a reprezentant vysokoškolských knihoven. AKVŠ se hlásí k budování národního knihovního systému, ke spolupráci mezi různými typy knihoven. V roce 2004 v tomto směru bylo realizováno několik vystoupení, například na konferenci Knihovny v pavučině spolupráce, Jindřichův Hradec, 24. až 26. června 2004 (Ramajzlová, Brožek) a na konferenci Knihovny současnosti 2004, Seč u Chrudimi, 14. až 16. září 2004 (Ramajzlová, Prochásková).

V rámci vysokých škol odpovídá postavení AKVŠ reálně tomu, jaké místo je dáno knihovnám na jednotlivých vysokých školách. AKVŠ se snaží plnit cíle, které vedly k jejímu založení. Nejvíce se podařilo v oblasti koordinace dostupnosti elektronických informačních zdrojů, hodně úsilí bylo věnováno také knihovnímu zákonu. Dobře se rozvíjí činnost odborných komisí.

Významnou roli sehrála AKVŠ v programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy 1N „*Informační infrastruktura výzkumu*“, a to nejen jako koordinátor při přípravě projektů, ale také svým zastoupením v odborném poradním orgánu MŠMT pro hodnocení návrhů projektů programu 1N.

Byly zahájeny také první aktivity v oblasti mezinárodní spolupráce. Na Celostátní poradě vysokoškolských knihoven byla pozvána předsedkyně Slovenskej asociácie knižnic PhDr. Daniela Gondová a byly diskutovány možnosti budoucí spolupráce jak dvoustranné, tak v rámci členství v Evropské unii. Navázány byly také první mezinárodní kontakty v rámci aktivit odborných pracovních skupin. Rozvoj mezinárodní spolupráce je důležitým tématem v činnosti AKVŠ pro příští období.

Výkonný výbor

V uvedeném období výkonný výbor (dále jen VV) řídil a organizoval činnost AKVŠ tak, aby byly v plném rozsahu plněny úkoly, které ukládají stanovy a plán činnosti na rok 2004.

VV se sešel na pěti zasedáních, další komunikace probíhala prostřednictvím elektronické konference ASOCIACE. Informace z jednotlivých zasedání VV byly zveřejňovány na webových stránkách AKVŠ (viz <http://www.akvs.cz/vybor/jednani-vv.html>).

VV pracoval v prvním roce nového funkčního období v plném složení (11 členů), na prvním jednání zvolil předsednictvo ve stejném složení jako v minulém funkčním období (Ramajzlová, Prochásková, Šilhánek). Pracovních jednání se pravidelně účastnili předsedové odborných komisí.

Hlavní aktivity

Elektronické informační zdroje

Problematika koordinace a dostupnosti elektronických informačních zdrojů (dále jen EIZ) na vysokých školách byla i v tomto období jednou z nejdůležitějších aktivit. V centru zájmu byl

program MŠMT 1N „*Informační infrastruktura výzkumu*“, jehož výsledky ovlivnily zajištění EIZ na vysokých školách až do roku 2008. V 1. kole výběrového řízení (prosinec 2003) bylo přijato v podprogramu A 8 projektů, dalších 16 projektů uspělo v 2. kole (červen 2004). VV a komise pro EIZ bedlivě sledovala celkové pokrytí jednotlivých oborů. Po vyhodnocení celkových výsledků lze konstatovat, že se nenaplnila obava, která panovala po 1. kole, že dojde k situaci, kdy nejdůležitější obory nebudou mít prostředky na zajištění základních informačních zdrojů. Pochopitelně, že finančně omezená dotace neuspokojila všechny uchazeče, některé obory (převážně se to týká společenskovědních disciplín) nezískaly zdroje v takové míře, jak by potřebovaly či jak si představovaly. Celková situace ovšem není zdaleka kritická. Přístup k některým elektronickým informačním zdrojům pokračuje, přestože projekty nezískaly finanční dotaci z programu 1N. Účastníci sdružili vlastní prostředky a získali skupinové licence (MatSciNet, ProQuest aj.).

Podíl AKVŠ na dosaženém stavu zabezpečení výzkumu elektronickými informačními zdroji je velmi významný. Z jejího podnětu upustila řada žadatelů od tzv. národních licencí, jejichž využití během předchozího programu LI velmi často neodpovídalo množství vložených prostředků. Většina projektů tak byla podávána pro přesně definované skupiny uživatelů a konkrétní EIZ a nikoli na tzv. „balíčky“, v jejichž rámci se snaží někteří producenti nabízet i méně významné a v podstatě nepotřebné zdroje. Velmi konkrétní roli sehrála AKVŠ v přípravě a realizaci projektu Státní technické knihovny „*Primární elektronické informační zdroje z oblasti technických a aplikovaných přírodních věd pro vědu a výzkum*“, který je spolu s projektem Knihovny Akademie věd ČR „*Multilicence na vstup do Web of Knowledge*“ nejvýznamnějším společným projektem. Velkým přínosem pro odborný a objektivní výběr projektů k realizaci byla účast vysoce erudovaného zástupce AKVŠ v hodnotící komisi.

AKVŠ je nadále připravena v této problematice koordinovat společné zájmy vysokých škol, účastnit se jednání s producenty EIZ a napomáhat vyjednávání příznivých podmínek.

Novela knihovního zákona

První požadavek na změnu typologie knihoven v zákoně byl vznesen ze strany AKVŠ již na konci roku 2002, kdy poprvé narazil na odpor Ústřední knihovnické rady (ÚKR), představitelů Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP), a především zástupců krajských knihoven, kteří jej považovali za nepodstatný. Úsilím AKVŠ, po čase ve spojení s představiteli zdravotnických a muzejních knihoven, byly připraveny podklady pro novelu, které byly postupně projednávány na ÚKR i v předsednictvu SKIP. V jednání se podařilo dosáhnout posunu, protože AKVŠ ustoupila z požadavku, aby vysokoškolské knihovny byly explicitně v zákoně zmiňovány. Navrhla řešení, které by mělo být dostatečně konsensuální. Jedná se o změnu § 13 *Specializovaná knihovna*, který navrhuje definici specializované knihovny tak, aby do ní mohly být zahrnuty všechny knihovny s fondem specificky zaměřeným na vědu, výzkum a vzdělávání, tj. především knihovny vysokoškolské. Paragraf rovněž stanoví, že specializovaná knihovna může být zřízena jako knihovna s celostátní působností. Vzhledem k tomu, že Vláda České republiky schválila dokument „*Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010*“, kde je jedním z dílčích cílů formování knihovního systému (ve smyslu národním), považuje AKVŠ dořešení typologie v zákoně za jeden z odrazových můstků pro jeho vytváření.

Ministerstvo kultury má podle legislativního plánu připravit pro rok 2006 novelu knihovního zákona, která se bude týkat několika okruhů: problematiky shromažďování osobních údajů v knihovnách, povinnosti knihoven umožnit přístup k vnějším informačním zdrojům (internetizace), zmocnění Národní knihovny ČR k hrazení odměn za užití autorských děl, revize knihovních fondů a problematiky správy historických a konzervačních fondů. Lze tedy doufat, že se podaří současně zařadit i změnu v typologii knihoven.

Vedle přípravy podkladů pro změnu zákona bude třeba pracovat i na dalším vzájemném vyjasňování stanovisek na úrovni ÚKR či SKIP a zároveň seznamovat s návrhy AKVŠ knihovnickou komunitu např. formou workshopu či semináře. Přestože je jednání kolem změn v zákoně velmi náročné, AKVŠ hodlá v tomto úsilí pokračovat.

Celostátní porada vysokoškolských knihoven (CPVŠK 2004)

Celostátní porada je výročním setkáním zástupců vysokoškolských knihoven s cílem, jednak prezentovat výsledky činnosti AKVŠ, jednak přispět ke koordinaci a řešení společných aktuálních problémů. Tato forma setkání si získala mezi vysokoškolskými knihovníky oblibu i kvůli možnosti návštěvy pořadatelské knihovny, která se každým rokem mění.

V pořadí již jedenáctá porada, CPVŠK 2004, byla uspořádána ve spolupráci s Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích. Zúčastnilo se jí 170 pracovníků převážně vysokoškolských knihoven. Účastníci vyslechli zprávu o činnosti AKVŠ, zprávu o stavu novely knihovního zákona, prostor dostal zajímavý příspěvek o slovenských akademických knihovnách. Velký programový blok byl věnován EIZ a v dalším samostatném bloku bylo jednáno o problematice vysokoškolských kvalifikačních prací (e-VŠKP). Účastníci byli rovněž seznámeni s pilotním průzkumem stavu informační gramotnosti na vysokých školách. Dále bylo na pořadu zhodnocení výsledků Fondu RVŠ (okruh Vysokoškolské knihovny) pro rok 2005, zpráva o úrovni statistického vykazování a informace o analýze mzdové, věkové a vzdělanostní struktury pracovníků knihoven ČR 2003–2004. V doprovodném programu komerční firmy prezentovaly knihovní systémy, vybrané informační zdroje, pomůcky a nábytek do knihoven. K organizaci CPVŠK 2005 se přihlásila Česká zemědělská univerzita v Praze.

Činnost odborných komisí

Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost (IVIG)

Předsedkyně: PhDr. Ludmila Tichá, ČVUT

Členové komise se shodli na změně názvu komise, který od roku 2004 používají. Termín *informační výchova* nahradili termínem *informační vzdělávání*, zahrnujícím širší aktivity na podporu informační gramotnosti (dále jen IG). Ke konci roku 2004 měla komise 46 členů zastupujících 19 univerzit a tři knihovny s celostátní působností, celkem tedy 30 knihoven. Komise IVIG vedla svou činnost podle plánu na rok 2004, práce se soustředily především v týmu pro průzkum informační gramotnosti studentů na vysokých školách a pro přípravu semináře IVIG.

Pracovní tým provedl průzkum stavu IG studentů na třech fakultách a výsledky byly prezentovány na CPVŠK 2004 v Českých Budějovicích (PhDr. Tichá, ČVUT; PhDr. Landová, JČU; Mgr. Šedinová, MU). Pracovní tým připravil cíle a východiska průzkumu, stanovil zásady a hypotézy, zformuloval standardy informačně gramotného vysokoškolského studenta, vytvořil elektronický dotazník na základě definice IG, dohodl způsob výběru vzorku a organizace sběru dat, vypracoval charakteristiku oborů zúčastněných fakult z hlediska IG a popsal podmínky pro rozvoj IG na univerzitě (fakultě). Analýza výsledků bude podkladem pro tvorbu koncepce IG na VŠ. Pilotní průzkum je chápán jako model pro další průzkumy IG a informačního chování.

Komise uspořádala v září 2004 druhý ročník semináře *IVIG 2004 – Informační výchova a informační gramotnost v teorii a praxi vzdělávacích institucí* pod záštitou AKVŠ, ÚISK FF UK v Praze a občanského sdružení SPRIG. 57 účastníků vyslechlo příspěvky hostů ze Slovenska a Francie, řízenou diskusi se zástupci ministerstev MI ČR a MŠMT ČR a

nezávislým novinářem, dále příspěvky o pilotním průzkumu IG a příspěvky o činnostech na podporu IG z několika vysokých a jedné střední školy. Zpráva o semináři je uveřejněna elektronickém časopisu Ikaros (viz článek <http://www.ikaros.cz/Clanek.asp?ID=200409006>, v říjnovém čísle z roku 2004).

Komise navázala spolupráci s ministerstvy: pět členů komise je členy poradního *Fóra pro informační gramotnost* při MI ČR (<http://www.micr.cz/scripts/detail.php?id=1117>). Navázala také zahraniční spolupráci s francouzskou školou ENSSIB – Ecole nationale supérieure des sciences de l'information et des bibliothèques (<http://www.enssib.fr/>) vychovávající knihovníky a informační pracovníky pro manažerské funkce. Na semináři IVIG 2004 vystoupila jedna z členek pedagogického sboru, zabývající se IG. Prostřednictvím členství své předsedkyně se komise napojila na EnIL – European Network on Information Literacy (viz <http://www.ceris.to.cnr.it/Basili/EnIL/index.html>). Jde o individuální členství s určeným zastoupením AKVŠ jako odborné instituce.

Komise uspořádala 6. pracovní setkání členů, jehož výsledkem bylo schválení plánu další činnosti.

TICHÁ, L. Možnosti, metody a taktiky informačního vzdělávání. Vyžádaná přednáška na 4. celoslovenský odborný seminář *Informačná vzdelanosť jako výzva pre knihovníka 21. storočia*, Banská Bystrica, Štátna vedecká knižnica, 25. března 2004.[online]. 2004 [cit. 10.5.2004]. Dostupné na WWW:

<http://www.svkbb.sk/NEW-SVK/zbornik/moznosti_informacneho_vzdelavania.ppt>.

DOMBROVSKÁ, M.; LANDOVÁ, H.; TICHÁ, L. Informační gramotnost - teorie a praxe v ČR. *Národní knihovna*, 2004, roč. 15, č. 1, s. 7-19.

Odborná komise pro elektronické informační zdroje

Předsedkyně: Ing. Barbora Katolická, ZČU

V roce 2004 pracovalo v komisi 21 zástupců z 19 vysokých škol. Pracovní úkoly byly řešeny prostřednictvím elektronické konference, na odborném semináři, na pracovních schůzkách a na CPVŠK 2004. Činnost komise byla zaměřena především na zhodnocení situace na vysokých školách v dostupnosti EIZ po výsledcích 1. a 2. kola programu 1N *Informační infrastruktura výzkumu*. K tomuto tématu byl 5. 3. 2004 uspořádán odborný seminář, kde byla analyzována situace po zveřejnění výsledků prvního kola. Celkové zhodnocení výsledků programu 1N z hlediska informačního zajištění oborů na vysokých školách provedli členové komise pro EIZ na CPVŠK v listopadu 2004.

V průběhu roku 2004 probíhala aktualizace databázové aplikace „EIZ na VŠ“ (<http://vs-eiz.zcu.cz/>). Dále pak komise spolupracovala s firmou Albertina icome Praha na přípravě online informačních materiálů pro projekt Infozdroje. (<http://www.infozdroje.cz/>). Komise byla spolupořadatelem odborného semináře *Dostupnost elektronických informačních zdrojů v knihovnách ČR* (Praha, 9. 3. 2005).

Pravidelně byly sledovány průběžné výsledky projektu COUNTER (standard pro tvorbu statistik o využívání EIZ). O aktuálním stavu byla knihovnická veřejnost informována na mezinárodní konferenci Inforum v květnu 2004, na odborném semináři v Praze (9. 3. 2005) a v odborném tisku (v časopise Čtenář).

KATOLICKÁ, B. Situace s měřením využívání elektronických informačních zdrojů. *Čtenář*, 2004, roč. 56, č. 3, s. 74-74.

KATOLICKÁ, B. Zahraniční projekty k měření využití online informačních zdrojů. In *Informace na dlani*. Praha : Albertina icome Praha, 2004. ISSN 1214-1429.

Odborná komise pro spolupráci s RVŠ / Pracovní komise pro vysokoškolské knihovny RVŠ

Předsedkyně: PhDr. Miloslava Faitová, ZČU

Komise pro vysokoškolské komise měla 13 členů z 12 vysokých škol a v průběhu roku 2004 sešla celkem třikrát. Komise se věnovala práci na novele knihovního zákona, tato činnost byla popsána v hlavních aktivitách této zprávy. Další oblastí činnosti komise byly informace o činnosti vysokoškolské knihovny ve výroční zprávě vysoké školy. Díky aktivitě Komise získaly knihovny lepší možnost prezentovat svoji činnost, a to v rámci samostatné kapitoly výroční zprávy své školy. Jako poněkud problematické se ukázalo doplnění některých vysvětlivek ministerstvem a komise si dala za úkol na konci roku 2004 MŠMT znovu oslovit a vyjasnit komentář tak, aby vykazované údaje byly jednoznačné a korespondovaly i se statistickým výkazem. Potěšující bylo, že ve Výroční zprávě o stavu vysokého školství za rok 2003 byla publikována informace o činnosti AKVŠ. Komise sledovala také přípravu novely autorského zákona.

Ve spolupráci s komisí pro e-VŠKP proběhla příprava prezentace problematiky e-VŠKP na dubnovém předsednictvu RVŠ (PhDr. Horová) a květnovém sněmu RVŠ (Mgr. Krkošková). Předkládaný materiál o současném stavu práce a úkolech v oblasti e-VŠKP se setkal s velmi dobrým ohlasem. Předsednictvo RVŠ mu vyslovilo podporu a doporučilo vysokým školám, aby zapojily své pracovníky do práce této komise. Na prosincovém předsednictvu RVŠ byla přednesena zpráva o činnosti a přítomní byli seznámeni s usnesením účastníků CPVŠK 2004.

Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování VŠKP

Předsedkyně: PhDr. Iva Horová, AMU

Komise vznikla z iniciativy Klubu vysokoškolských knihovníků při SKIP, resp. několika českých vysokých škol budujících nebo provozujících lokální systémy pro zpřístupňování eVŠKP v návaznosti na předchozí kooperativní snahy Státní technické knihovny (STK) Praha. Požadavek na založení komise jako společné platformy VŠ vzešel z usnesení CPVŠK v roce 2003. V lednu 2004 začal pracovat přípravný výbor a v dubnu na výroční konferenci AKVŠ prezentovala základními dokumenty svoje cíle a plány, které byly přijaty velmi kladně.

Na konci roku 2004 měla Komise 19 členů z 15 vysokých škol a STK. Členy komise jsou knihovníci, informační pracovníci, technici a zástupce vyučujících. Práci komise po větší část roku řídila zastupující předsedkyně Mgr. Jarmila Krkošková, jako místopředsedkyně a odborný garant působila PhDr. Eva Bratková. Komise se sešla na dvou pracovních schůzkách. Ve své činnosti se zabývala analýzou vybraných zahraničních standardů metadat, posuzovala interní návrhy metadat pro popis eVŠKP. Stanovila si harmonogram práce pro rok 2004 včetně vytvoření pracovních skupin pro řešení krátkodobých úkolů (průběžná analýza světových IS, průběžná analýza za lokálních IS, strategie pro workflow eVŠKP na českých vysokých školách, struktura metadat). Hodnotila dosažené úrovně projektování/provozování lokálních systémů eVŠKP včetně obsahu vnitřních předpisů vysokých škol. Komise připravila programový blok na CPVŠK 2004, kterého se účastnili Mgr. Krkošková, Mgr. Jurmanová-Volemanová a M. Krčál, DiS. z MU, G. Opletalová, DiS. z VUT a ing. Tichá ze ZČU. Se zájmem se setkala také prezentace problematiky eVŠKP na předsednictvu RVŠ v dubnu 2004 (PhDr. Horová) a na Sněmu RVŠ v květnu (Mgr. Krkošková).

Členové komise se dále aktivně podíleli na uspořádání odborného semináře s názvem *Elektronické služby knihoven teoreticky i prakticky: Elektronické disertace (e-disertace)*, po-

řádaném ve spolupráci s STK v rámci cyklu Moderní informační a komunikační technologie v dubnu 2004 v Praze. O cílech Komise eVŠKP referovala také místopředsedkyně a odborný garant komise PhDr. Bratková na semináři CASLIN, pořádaném v září 2004 v Čingově.

BRATKOVÁ, E. Systémy pro zpřístupňování elektronických vysokoškolských kvalifikačních prací v České republice : od prvních lokálních systémů k platformě jejich dalšího společného rozvoje. In *Elektronický zborník príspevkov z 11. medzinárodného seminára CASLIN 2004 konaného v dňoch 5.-9. septembra 2004 na Čingove (Slovenský raj)* [online]. Prešov : Univerzitná knižnica Prešovskej univerzity, 2004 [cit. 2004-10-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.pulib.sk/elpub/CASLIN04/Bratkova.pdf>>

V Praze 24. března 2004

Zpracovaly: PhDr. B. Ramajzlová, Mgr. I. Prochásková